

Πρόγραμμα Ενδοϋπηρεσιακής Επιμόρφωσης  
εκπαιδευτικών, Εκπαιδευτικών Ψυχολόγων και  
εκπαιδευτικών Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής

## Επιμορφωτικό σεμινάριο «Διδάσκοντας την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα στο Δημοτικό Σχολείο»

21-22 Μαρτίου 2014, Λευκωσία  
16-17 Μαΐου 2014, Λεμεσός

ΑΣΗΛΕΓΓΥΗ ΠΡΟΩΔΟΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑ



ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ



ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ



SOLIDARITY FUNDS



ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ  
ΚΥΠΡΟΥ

ΔΡΑΣΗ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

# Μέθοδοι και στρατηγικές διδασκαλίας λεξιλογίου και γραμματικής στη Γ2



Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη

[ansym@lit.auth.gr](mailto:ansym@lit.auth.gr)

Ομότιμη Καθηγήτρια ΑΠΘ

Μαρία Μητσιάκη

[mmitsiak@lit.auth.gr](mailto:mmitsiak@lit.auth.gr)

Εκπαιδευτικός ΠΕ02,  
Διδάκτωρ Εφαρμοσμένης  
Γλωσσολογίας



# **1. Θεωρητικό μέρος**

## **1.1. Λεξιλόγιο**

# Το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς

## Η λεξική ικανότητα ανά επίπεδο γλωσσομάθειας



	<b>ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΟ ΦΑΣΜΑ</b>
<b>Γ2</b>	<i>Διαθέτει καλή γνώση ενός ευρέος λεξιλογικού ρεπερτορίου που περιλαμβάνει ιδιωματικές εκφράσεις και στοιχεία της καθομιλουμένης· έχει επίγνωση των συνδηλωτικών επιπέδων της σημασίας.</i>
<b>Γ1</b>	<i>Διαθέτει καλή γνώση ενός ευρέος λεξιλογικού ρεπερτορίου που του επιτρέπει να αντιμετωπίζει εύκολα τα κενά του με περιφράσεις· ελάχιστη εμφανής αναζήτηση εκφράσεων ή χρήση στρατηγικών αποφυγής. Καλή γνώση ιδιωματικών εκφράσεων και στοιχείων της καθομιλουμένης.</i>
<b>B2</b>	<i>Διαθέτει ικανοποιητικό φάσμα λεξιλογίου για θέματα που συνδέονται με τον τομέα του και τα περισσότερα γενικά θέματα. Μπορεί να τροποποιεί τη διατύπωση για να αποφεύγει τις συχνές επαναλήψεις, αλλά τα λεξιλογικά κενά μπορεί ακόμα να προκαλούν διστακτικότητα και προσφυγή σε περιφράσεις.</i>
<b>B1</b>	<i>Διαθέτει αρκετό λεξιλόγιο ώστε να εκφράζεται με κάποιες περιφράσεις για τα περισσότερα θέματα που σχετίζονται με την καθημερινή του ζωή, όπως η οικογένεια, τα χόμπι και τα ενδιαφέροντα, η δουλειά, τα ταξίδια, και η επικαιρότητα.</i>
<b>A2</b>	<i>Διαθέτει αρκετό λεξιλόγιο για να διεκπεραιώσει καθημερινές συνδιαλλαγές ρουτίνας, που αφορούν γνώριμες καταστάσεις και θέματα. Διαθέτει αρκετό λεξιλόγιο για την έκφραση βασικών επικοινωνιακών αναγκών. Διαθέτει αρκετό λεξιλόγιο για να ικανοποιεί απλές ανάγκες επιβίωσης.</i>
<b>A1</b>	<i>Διαθέτει ένα στοιχειώδες λεξιλογικό ρεπερτόριο μεμονωμένων λέξεων και φράσεων που σχετίζονται με συγκεκριμένες καταστάσεις.</i>

# Το βασικό λεξιλόγιο μιας γλώσσας



~ 5000 συχνότερες λέξεις μιας γλώσσας

# Το ποσοστό έκθεσης του μαθητή στις νέες λέξεις



- ❑ Ο μαθητής θα πρέπει να συναντήσει τις λέξεις μέσα από ποικίλες δραστηριότητες και ασκήσεις, προκειμένου να εξασφαλίσει την εμπέδωση και διατήρησή τους (Nation, 1990: 5-16 φορές), άρα ο δάσκαλος πρέπει να το φροντίσει.
- ❑ Όταν μία λέξη ανακαλείται, ο μαθητής υποσυνείδητα την αξιολογεί και αποφασίζει σε ποιο βαθμό διαφέρει από τις άλλες που θα μπορούσε να επιλέξει, π.χ οι λέξεις *φουσκωτό* και *πετρελαιοφόρο* σε σχέση με τη λέξη *πλοίο*.
- ❑ Συνεχίζει έως ότου προσεγγίσει το πεδίο σημασιών ενός φυσικού ομιλητή. Κάθε φορά που αυτή η διαδικασία λαμβάνει χώρα, η διατήρηση βελτιώνεται.
- ❑ Οι επαφές με τη λέξη θα πρέπει να προγραμματίζονται με μεγάλα διαλείμματα, ώστε να εξασφαλιστεί η αποθήκευση στη μακροπρόθεσμη μνήμη.

***Πόσες καινούριες λέξεις θα πρέπει να διδάσκονται σε κάθε μάθημα;***

# Πώς επιλέγουμε το λεξιλόγιο που θα διδάξουμε;



## Ερωτήματα:

- ❑ *ποια λεξικά στοιχεία χρήζουν άμεσης διδασκαλίας, προκειμένου ο μαθητής να τα αναγνωρίζει και να τα χρησιμοποιεί και ποια είναι τα κριτήρια επιλογής τους;*
- ❑ *ποια λεξικά στοιχεία επιλέγονται στα υπάρχοντα εγχειρίδια διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε αλλόγλωσσους μαθητές;*

# Κριτήρια επιλογής του λεξιλογίου



- η συχνότητά τους και
- ο βαθμός δυσκολίας τους



# Η συχνότητα των λεξικών στοιχείων



**Γλωσσική συχνότητα:** προκύπτει από την καταμέτρηση των λεξικών μονάδων σε ένα κείμενο που κρίνεται αντιπροσωπευτικό.

- ❑ Σε συνάρτηση με το επίπεδο σπουδών θα διδαχτεί κατά προτεραιότητα στο επίπεδο των αρχαρίων ό,τι είναι περισσότερο συχνό, ενώ όσο ανεβαίνει το επίπεδο σπουδών θα διδαχτούν και πιο σπάνιες λέξεις.
- ❑ Όσο πιο συχνή είναι μια λέξη, τόσο πιο βαθιά εγγράφεται στη μνήμη μας και συνεπώς είναι εύκολα και γρήγορα διαθέσιμη.

# Η δυσκολία των λεξικών στοιχείων

## Ενδογλωσσικοί παράγοντες δυσκολίας



- ❑ **Φωνολογική δομή μιας λέξης (pronounceability):** επίδραση από τη Γ1 (φωνήματα, συμφωνικά συμπλέγματα, συλλαβική δομή, υπερτεμαχιακά χαρακτηριστικά και φωνοτακτικοί περιορισμοί)  
φωνοτακτική ακρίβεια/ διαφάνεια ⇒ αντίληψη, άρθρωση, ανάκληση μιας λέξης ⇒ μακροπρόθεσμη απομνημόνευση  
Πρόταση: αποφυγή φωνολογικά δύσκολων λέξεων σε πρώιμο στάδιο εκμάθησης, η ιεραρχική/ σταδιακή επαφή του μαθητή αρχικά με τις εύκολες και στη συνέχεια με τις δύσκολες λέξεις
- ❑ **Αναντιστοιχία γραφής-προφοράς και διαφορετικό σύστημα γραφής στη Γ1,** π.χ. διαφορετικό σύστημα γραφής Ρωσόφωνων (κυριλλικό αλφάβητο), Αλβανόφωνων (λατινικό αλφάβητο), Κινέζων, λ.χ. η λέξη *μήνας* μπορεί να μεταγραμμatisτεί από τους ρωσόφωνους ως [mnias]  
Πρόταση: συσχετισμός ορθογραφίας, μορφολογίας και σημασίας ⇒ κανονικότητες αξιοποιήσιμες στην εκμάθηση: π.χ. το επίθημα *-είο* [-ίο] μπορεί να μεταφράζεται ως *ο χώρος όπου πωλείται, διατίθεται ή βρίσκεται κάτι*, π.χ. *φαρμακείο*
- ❑ **Μήκος λέξης:** επιδρά στο χρόνο αναγνώρισής της, η μορφολογική διαφάνεια αντισταθμίζει συχνά το μήκος της λέξης, καθιστώντας συχνά τις πολυσύλλαβες αλλά μορφολογικά διαφανείς λέξεις εύκολες ως προς την εκμάθησή τους

# Η δυσκολία των λεξικών στοιχείων

## Ενδογλωσσικοί παράγοντες δυσκολίας



- ❑ **περιπλοκότητα της κλίσης:** ανωμαλία στο σχηματισμό του πληθυντικού αριθμού, της αλλαγής του μήκους της λέξης ανά πτώση, το γένος κ.ά.
- ❑ **περιπλοκότητα της παραγωγής:** η ικανότητα του μαθητή να αναλύσει μία λέξη στα μορφήματά της μπορεί να υποβοηθήσει τόσο την αναγνώρισή της όσο και την ανάκληση και παραγωγή της  
η ανωμαλία στο συνδυασμό μορφημάτων για να κατασκευαστούν σημασίες, και η πολυσημία μπορεί να προκαλέσουν δυσκολία, π.χ. η λέξη *ξεγελάω* δε σημαίνει *το αντίθετο του γελάω* (απατηλή σημασιολογική διαφάνεια (deceptive transparency)).

# Η δυσκολία των λεξικών στοιχείων

## Ενδογλωσσικοί παράγοντες δυσκολίας



- ❑ **γραμματική κατηγορία-μέρη του λόγου:** τα ουσιαστικά είναι πιο εύκολα προς εκμάθηση, τα επιρρήματα είναι δύσκολα, ενώ τα επίθετα και ρήματα στο ενδιάμεσο
- ❑ **σημασιολογικά χαρακτηριστικά της λέξης:**
  - ✓ *+/- αφηρημένο:* οι αφηρημένες λέξεις έχουν αποδειχτεί πειραματικά πιο δύσκολες από τις συγκεκριμένες (Allen & Vallette, 1972)
  - ✓ *εξειδίκευση και περιορισμός επιπέδου ύφους:* (Blum & Levenston 1978): οι μαθητές προτιμούν τις λέξεις που μπορούν χρησιμοποιηθούν γενικευτικά σε ένα μεγάλο αριθμό συμφραζομένων, αγνοώντας τους περιορισμούς χρήσης τους ανάλογα με το επίπεδο ύφους και τους συμφραστικούς περιορισμούς, διαψεύδοντας έτσι τις σχέσεις υπωνυμίας, συνωνυμίας και αντωνυμίας
  - ✓ *ιδιωτισμικότητα:* οι ιδιωτισμοί δυσκολεύουν πολύ και αποτελούν το μεγαλύτερο εμπόδιο στην ανάγνωση και κατανόηση ακόμη και αν μοιάζουν στις δύο γλώσσες, γι' αυτό απαιτούνται στρατηγικές ανίχνευσής τους στο κείμενο
  - ✓ *πολλαπλές σημασίες:* ομωνυμία και πολυσημία

# Ποια προσέγγιση επιλέγουμε για να διδάξουμε λεξιλόγιο;



Στη σύγχρονη διδακτική πρακτική η επιλογή μιας μεθόδου διδασκαλίας εξαρτάται άμεσα από:

- τα προσωπικά ενδιαφέροντα των μαθητών
- την ηλικία τους
- το επίπεδο γλωσσομάθειας
- τις εξειδικευμένες ανάγκες τους και
- τη Γ1

# Διδακτικές προσεγγίσεις/ μέθοδοι



- ❑ **Ρητή/ άμεση/ συνειδητή διδασκαλία:**  
εμπρόθετη/ εστιασμένη διδασκαλία ⇒  
εμπρόθετη και εστιασμένη εκμάθηση:  
η προσοχή επικεντρώνεται στην εκμάθηση συγκεκριμένων λέξεων
- ❑ **Μη ρητή/ έμμεση/ μη συνειδητή διδασκαλία** ⇒  
μη εστιασμένη/ συμπτωματική εκμάθηση του λεξιλογίου:  
εκμάθηση λέξεων κατά την κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου  
το ενδιαφέρον και η προσοχή μας εστιάζεται στο μήνυμα ολόκληρου του κειμένου και όχι μόνο στα λεξιλογικά του στοιχεία (Nation 2001, Schmitt 2000) ⇒  
Ο μαθητής αποκτά διαισθητική γνώση για τις καινούριες λέξεις, και η μάθηση γίνεται μια ασύνειδη διαδικασία: προκύπτει μέσα από την έκθεση σε ένα μεγάλο όγκο κειμένων της Γ2.

# Ποια προσέγγιση προτιμούμε;



Συνδυασμός μεθόδων ⇒

Παράδειγμα: ο μαθητής μπορεί να χρησιμοποιήσει το λεξικό, προκειμένου να **επαληθεύσει** τις **υποθέσεις** που διαμορφώνει για τη σημασία μιας λέξης βασιζόμενος στα **συμφραζόμενα**

# Άμεση διδασκαλία λεξιλογίου (Αντωνίου 2008)



## Τεχνικές

### 1. Δείχνουμε τι σημαίνει μια λέξη:

- αντικείμενα
- εικόνες
- φωτογραφίες
- σκίτσο /διάγραμμα / ζωγραφική στον πίνακα.
- χειρονομίες και μιμική

### 2. Εξηγούμε με λόγια τι σημαίνει μια λέξη:

- στη Γ1 των μαθητών ή σε μια άλλη γλώσσα που γνωρίζουν (διαγλωσσικός ορισμός)
- στη Γ2 (ενδογλωσσικός ορισμός)
  - με ορισμό
    - ✓ αναλυτικός ορισμός: το Χ είναι ένα Ψ το οποίο ...
    - ✓ ταξινομικός ορισμός: το 'φθινόπωρο' είναι μια εποχή...
    - ✓ ορισμός με παράδειγμα: 'έπιπλο' είναι ο καναπές, η καρέκλα κτλ
    - ✓ λειτουργικός ορισμός: το 'μολύβι' το χρησιμοποιούμε για να γράφουμε
    - ✓ γραμματικός ορισμός: 'χειρότερος' – συγκριτικός του 'κακός'
    - ✓ συσχετιστικός ορισμός: 'κίνδυνος' – η ζωή του δεν προστατεύθηκε
  - με συνώνυμες λέξεις
  - μέσα από τη χρήση της λέξης σε πρόταση που αποκαλύπτει τη σημασία της



## Έμμεση διδασκαλία λεξιλογίου (Αντωνίου 2008)



- Για την έμμεση διδασκαλία του λεξιλογίου, οι μαθητές συνήθως θα πρέπει να «μαντέψουν» τη σημασία των άγνωστων λέξεων μέσα από τις συγκειμενικές πληροφορίες.
- Προϋποθέσεις:
  - Διερευνούμε αν οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με το θέμα του κειμένου
  - Προσέχουμε την αναλογία άγνωστων/ γνωστών λέξεων στο κείμενο
  - Φροντίζουμε το ίδιο το κείμενο να είναι αρκετά καθοδηγητικό
  - Επιλέγουμε λέξεις-κλειδιά για την κατανόηση του κειμένου
  - Λαμβάνουμε υπόψη μας αν η έννοια της λέξης-στόχου υπάρχει στη Γ1

# Στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου

## Στρατηγικές ανεύρεσης (Αντωνίου 2008)



- **προσδιοριστικές:** οι στρατηγικές που χρησιμοποιούμε, προκειμένου να ανακαλύψουμε τη σημασία μιας άγνωστης λέξης:
  - αναγνώριση της γραμματικής κατηγορίας της λέξης (τι μέρος του λόγου είναι)
  - ανάλυση των συστατικών της στοιχείων/ μορφολογικός τεμαχισμός (ρίζα, προσφύματα, συνθετικά μέρη)
  - αξιοποίηση εικόνων (στον γραπτό λόγο) και την ανάλυση χειρονομιών ή του επιτονισμού (στον προφορικό λόγο)
  - αξιοποίηση του συγκεκριμένου / των συμφραζομένων
  - χρήση μονόγλωσσων ή δίγλωσσων λεξικών
  - λίστες λέξεων και flash cards
- **κοινωνικές:** οι στρατηγικές που χρησιμοποιούμε για να ανακαλύψουμε τη σημασία μιας λέξης απευθυνόμενοι σε κάποιον άλλο ⇨ ζητούμε από τον δάσκαλο, έναν συμμαθητή μας ή έναν φυσικό ομιλητή να μας δώσει:
  - μετάφραση της λέξης στη μητρική
  - ένα συνώνυμο
  - έναν ορισμό
  - μια πρόταση με τη λέξηΜπορούμε επίσης να ανακαλύψουμε τη σημασία μιας λέξης μέσα από μια ομαδική δραστηριότητα.

# Στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου

## Στρατηγικές εμπέδωσης

(Αντωνίου 2008)



Είναι οι στρατηγικές που χρησιμοποιούμε για να διατηρήσουμε τη σημασία μιας λέξης στη μνήμη.

- **κοινωνικές στρατηγικές: ομαδική εργασία**
- **μνημονικές στρατηγικές: συσχέτιση της λέξης-στόχου με προηγούμενη γνώση:**
  - εικόνες και νοητική αναπαράσταση
  - συσχετιζόμενες λέξεις
  - άσχετες λέξεις-κλειδιά
  - ομαδοποίηση
  - ορθογραφικός ή φωνολογικός τύπος της λέξης
  - εννοιολογικοί χάρτες
- **γνωστικές στρατηγικές:**
  - προφορική ή γραπτή επανάληψη μιας λέξης
  - λίστες λέξεων και κάρτες
  - λήψη σημειώσεων στην τάξη
  - τοποθέτηση ετικετών πάνω σε διάφορα αντικείμενα γραμμένες στη γλώσσα-στόχο
  - σημειωματάρια λεξιλογίου
- **μεταγνωστικές στρατηγικές: οι μαθητές ελέγχουν και αξιολογούν τη μάθηση**
  - επαφή με τη γλώσσα-στόχο με όλα τα δυνατά μέσα: τραγούδια, ταινίες...
  - αυτοαξιολόγηση με τεστ

# Στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου

## Μερικά παραδείγματα



### Χρήση λεξικού

- ☞ *Τι κοινό υπάρχει στις 3 ομάδες λέξεων; Κύκλωσε το αταίριαστο σε κάθε ομάδα. Έλεγξε τους ορισμούς των λέξεων στο λεξικό σου για να δεις αν οι απαντήσεις σου είναι σωστές.*

δισκοβολία	δελφίνι	γάμπα
άλμα εις μήκος	αστακός	αστράγαλος
(δρόμος) μετ' εμποδίων	γλάρος	φρύδια
πυγμαχία	αστερίας	φτέρνα

# Στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου

## Μερικά παραδείγματα



**Μορφολογικός τεμαχισμός της λεξικής μονάδας:** διδασκαλία παραγωγικών καταλήξεων και συνθετικών.

Για παράδειγμα, διδασκαλία των επιθέτων σε *–ινος που δηλώνουν ύλη:*

ψάθα → ψάθινος, *ψάθινο καπέλο*

ξύλο → ξύλινος, *ξύλινο κιόσκι στην παραλία*

κόκαλο → κοκάλινος, *κοκάλινα γυαλιά ηλίου*

# Στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου

Μερικά παραδείγματα



## Μνημονικοί μηχανισμοί

keyword method (Atkinson, 1975): σύνδεση της Λ2 με μία της Λ1 και δημιουργία εικόνας της Λ1 με τη σημασία της Λ2, π.χ. νερό~*Nero*

# Στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου

## Μερικά παραδείγματα



### Συνδυασμός εικόνας και λέξης



Τι είδους πλεούμενο είναι το καθένα;

(ιστιοφόρο, επιβιτικό, φέρτη, περιελκόμερο, φορτωτικό, βάρκο)

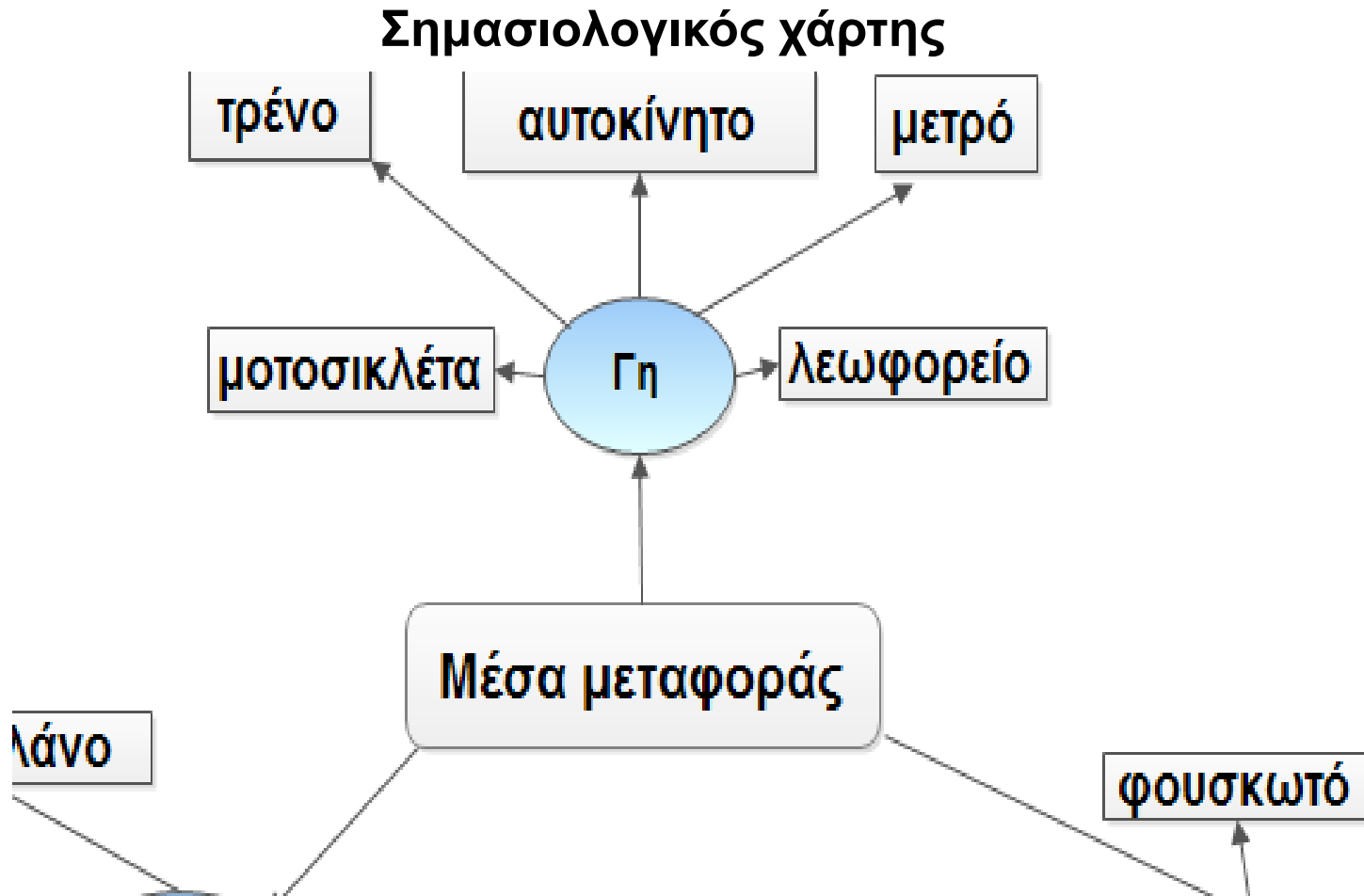
① \_\_\_\_\_ ④ \_\_\_\_\_

② \_\_\_\_\_ ⑤ \_\_\_\_\_

③ \_\_\_\_\_ ⑥ \_\_\_\_\_

# Στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου

## Μερικά παραδείγματα





# Είδη λεξιλογικών ασκήσεων



- Ασκήσεις αντιστοίχισης
- Ασκήσεις πολλαπλών επιλογών
- Ασκήσεις συμπλήρωσης κενών
- Ασκήσεις συνωνύμων
- Ασκήσεις Σωστού-Λάθους
- Σταυρόλεξα/ ακροστιχίδες
- «Το αταίριαστο»
- «Μαντεύω τη λέξη»
- Ασκήσεις ομαδοποίησης λέξεων
- Παιχνίδια scrabble, pictionary
- κ.ά.

# Τα ερωτήματα που θέτουμε για τη διδασκαλία του λεξιλογίου



- *Ποιους στόχους θέλω να επιτύχω;*
- *Ποια προσέγγιση θα ακολουθήσω;*
- *Ποιες στρατηγικές θα χρησιμοποιήσω;*
- *Ποιες λέξεις θα διδάξω (συχνότητα, δυσκολία);*
- *Τι υλικό θα χρησιμοποιήσω;*

# Προς ένα λεξιλογικό syllabus



- Ένα λεξιλογικό syllabus είναι μία σειρά λεξικών στοιχείων που έχουν επιλεγεί από το δάσκαλο, προκειμένου να διδαχτούν ως μέρος του αναλυτικού προγράμματος (O' Dell 1997).

# Πώς διαμορφώνουμε το λεξιλογικό syllabus



## Ενότητα Θάλασσα

1. Επιλέγω τις λέξεις που είναι πιο συχνές στην ελληνική πραγματικότητα, π.χ. *καράβι vs πετρελαιοφόρο*
2. Επιλέγω μια θεματική κατηγορία τη φορά, π.χ.
  - τα παιχνίδια στην παραλία (*η μπάλα, οι ρακέτες, τα βότσαλα, το βόλει*)
  - τα σύνεργα του ψαρά (*το καλάμι, το δόλωμα, η πετονιά, το δίχτυ, αγκίστρι*)
  - τα μέρη του караβιού (*το αμπάρι, η πρύμνη, η πλώρη, το κατάστρωμα*) κλπ
3. Επιλέγω τις συχνές λέξεις που παρουσιάζουν ευκολία ως προς τη δομή τους: π.χ. ξεκινώ από τα παιχνίδια στη θάλασσα και προχωρώ προς τα σύνεργα του ψαρά και τα μέρη του караβιού: από τις πιο συχνές στις λιγότερο συχνές λέξεις, από τις εύκολες φωνολογικά στις δύσκολες φωνολογικά λέξεις, από τις πρωτοτυπικές ως προς την κλίση (π.χ. *η μπάλα, η ρακέτα, το βόλει*) στις μη πρωτοτυπικές (π.χ. *κατάστρωμα*)
4. Εντάσσω τις υπό εκμάθηση λέξεις σε συμφραζόμενα (σε προτάσεις, κείμενα, τραγούδια, ανέκδοτα κλπ)
5. Ελέγχω την κατανόηση των λέξεων μέσω ασκήσεων
6. Ελέγχω την ικανοποιητική χρήση των λέξεων μέσω επικοινωνιακών δραστηριοτήτων

# Η Διδασκαλία της Γλώσσας με Βάση το Περιεχόμενο



- Το γλωσσικό μάθημα διδάσκεται ταυτόχρονα με τη διδασκαλία του περιεχομένου (το επιστημονικό περιεχόμενο γνωστικών αντικειμένων, όπως η Φυσική, η Χημεία, τα Μαθηματικά κ.ά.) και διαφοροποιείται από την παραδοσιακή γλωσσική διδασκαλία, όπου το μάθημα της γλώσσας διδάσκεται χωριστά και αυτόνομα είτε σε χωριστές τάξεις είτε όχι, αλλά πάντως πλήρως αυτονομημένο από τα άλλα γνωστικά αντικείμενα.

# Η Ολοκληρωμένη Εκμάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας (CLIL)



CLIL: μια θεματική προσέγγιση στη γλωσσική διδασκαλία, αποσκοπεί στη μελέτη του περιεχομένου μέσω της Γ2 αλλά και στην απόκτηση της Γ2 μέσω της έκθεσης σε υλικό συγκεκριμένου περιεχομένου ⇒

η γλώσσα αποτελεί το εργαλείο της μάθησης και της επικοινωνίας, αλλά και το περιεχόμενο καθορίζει τα υπό εκμάθηση γλωσσικά εισερχόμενα ⇒

μια λειτουργική θέαση της γλώσσας, εφόσον η διαχείριση των γλωσσικών εισερχομένων εξαρτάται από τα αξιοποιούμενα κείμενα και το περιεχόμενό τους (Coyle et al. 2010) ⇒

μια μαθησιακή διαδικασία η οποία συντελείται μέσω έργων (tasks) ⇒

ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο λεξιλόγιο αλλά και στα συνομιλιακά χαρακτηριστικά των προφορικών και γραπτών κειμένων

Η προσέγγιση CLIL εξασφαλίζει:

- πιο ενεργό εμπλοκή των μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία (Van de Craen et al. 2008)
- ενίσχυση της επικοινωνιακής τους ικανότητας και τη (δια)πολιτισμικής τους επίγνωση (Marsh et al. 2001).



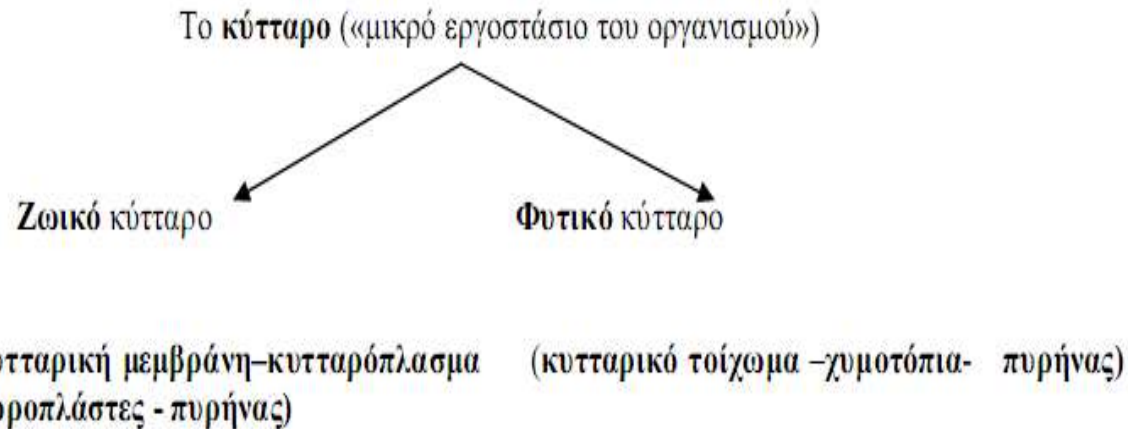
Η μάθηση επισυμβαίνει σε ένα περιβάλλον στο οποίο οι μαθητές ερευνούν, αποκωδικοποιούν τα πολιτισμικά επιτεύγματα, τις αξίες και τις στάσεις που συνθέτουν τις σύγχρονες κοινωνίες.

Το σχέδιο εργασίας (project) θεωρείται ως η πιο ενδεδειγμένη μέθοδος μάθησης, εφόσον οι μαθητές καλούνται να διερευνήσουν, να ανακαλύψουν νέα γνώση και να συνθέσουν τα δικά τους προϊόντα, αξιοποιώντας έτσι τη νεοαποκτηθείσα γνώση

# Παράδειγμα Ζάγκα (2007)



## Βιολογία



**Πυρήνας:** Ο «εγκέφαλος» του κυττάρου

**Κυτταρική μεμβράνη:** Δίνει σχήμα – προστατεύει – ελέγχει

**Κυτταρόπλασμα:** Περιέχει οργανίδια – μοιάζει με...ζελέ

**Μιτοχόνδρια** (εργοστάσια παραγωγής ενέργειας...η ΔΕΗ του κυττάρου)

**Κυτταρικό τοίχωμα:** Ο «σκελετός» του κυττάρου

**Χλωροπλάστες:** Πράσινα οργανίδια – Χλωροφύλλη – Φωτοσύνθεση

**Χυμοτόπιο:** Η «αποθήκη» χυμών του κυττάρου

**DNA:** Μια διπλή «ανεμόσκαλα» με γενετικές πληροφορίες

*Ποιες στρατηγικές λεξιλογίου αξιοποιούνται;*

# Ενδεικτική βιβλιογραφία



- Αντωνίου Μ., Γ. Βενέτη, Κ. Κακαρίκος, Ζ. Δετσούδη. 2004 (Β' αναθεωρημένη έκδοση). *Λέξεις και Εικόνες: Εικονογραφημένο Λεξικό*. ΕΚΠΑ, ΚΕΔΑ: Αθήνα.
- Αντωνίου Μ. 2008. «Εκμάθηση του λεξιλογίου της νέας ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας: άμεση και έμμεση διδασκαλία – στρατηγικές κατάκτησης». Οδηγός Επιμόρφωσης: Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή. Έργο: Ένταξη Παιδιών Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών στο Σχολείο (Γυμνάσιο). Θεσσαλονίκη: Λιθογραφία, 177-195.  
[http://www.diapolis.auth.gr/diapolis\\_files/drasi9/ypodراسi9.2b/2vathmia/eppas](http://www.diapolis.auth.gr/diapolis_files/drasi9/ypodراسi9.2b/2vathmia/eppas)
- Nation I.S.P. 2001. *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: C.U.P.
- Oxford R. 1990. *Language Learning Strategies: What every Teacher should Know*. New York: Newbury House/Harper and Row.
- Schmitt N. 2000. *Vocabulary in Language Teaching*, Cambridge: C.U.P.
- Sökmen, A.J. (1997), "Current trends in teaching second language vocabulary", in Schmitt, N. & McCarthy, M. [eds.] *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedagogy*, Cambridge: C.U.P., 237-257.
- Ζάγκα Ε. 2007. «Στρατηγικές εκμάθησης του λεξιλογίου κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας». Πανελλήνιο Συνέδριο *Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και οι προκλήσεις της εποχής μας*, Σχολή Επιστημών Αγωγής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.





# 1. Θεωρητικό μέρος

## 1.2. Γραμματική

# Το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς

## Η γραμματική ικανότητα ανά επίπεδο γλωσσομάθειας



	<b>ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΚΡΙΒΕΙΑ</b>
<b>Γ2</b>	<i>Διατηρεί το γραμματικό έλεγχο πολύπλοκων δομών σταθερά, ακόμα και όταν η προσοχή του είναι στραμμένη αλλού (π.χ. στο σχεδιασμό του τι θα πει παρακάτω, στην παρατήρηση των αντιδράσεων των άλλων).</i>
<b>Γ1</b>	<i>Διατηρεί σταθερά υψηλό βαθμό γραμματικής ακρίβειας· τα λάθη σπανίζουν και δεν εντοπίζονται εύκολα.</i>
<b>B2</b>	<i>Καλός γραμματικός έλεγχος· περιστασιακές «παραδρομές» ή μη συστηματικά λάθη και μικροπροβλήματα στη δομή της πρότασης πιθανόν να εξακολουθούν να υπάρχουν, είναι όμως σπάνια και συχνά μπορούν να διορθωθούν αναδρομικά.</i>
	<i>Επιδεικνύει σχετικά υψηλό βαθμό γραμματικού ελέγχου. Δεν κάνει λάθη που να οδηγούν σε παρανόηση.</i>
<b>B1</b>	<i>Επικοινωνεί με αρκετή ακρίβεια σε γνώριμα συμφραζόμενα· γενικά καλός έλεγχος αν και με αισθητή επίδραση της μητρικής γλώσσας. Γίνονται λάθη, αλλά είναι ξεκάθαρο τι προσπαθεί να εκφράσει.</i>
	<i>Χρησιμοποιεί με αρκετή ακρίβεια ένα ρεπερτόριο από συχνόχρηστες «ρουτίνες» και σχήματα που σχετίζονται με πιο προβλέψιμες περιστάσεις.</i>
<b>A2</b>	<i>Χρησιμοποιεί σωστά κάποιες απλές δομές, αλλά εξακολουθεί συστηματικά να κάνει στοιχειώδη λάθη – για παράδειγμα έχει την τάση να μπερδεύει τους χρόνους και να ξεχνά να σημαδεύει τη γραμματική συμφωνία· παρ' όλα αυτά, συνήθως είναι ξεκάθαρο τι προσπαθεί να πει.</i>
<b>A1</b>	<i>Έχει περιορισμένο μόνο έλεγχο λίγων γραμματικών δομών και προτασιακών σχημάτων σε ένα ρεπερτόριο που το έχει μάθει.</i>

# Προσεγγίσεις διδασκαλίας γραμματικής



- Παραδοσιακή προσέγγιση
- Δομική προσέγγιση
- Επικοινωνιακή προσέγγιση
- Εναλλακτικές προσεγγίσεις

# Παραδοσιακή προσέγγιση



- ❑ εστιάζει στη μετάδοση γνώσεων για τη μορφή και τη δομή της γλώσσας
- ❑ σχεδιάζεται με τρόπο που να διασφαλίζεται και να ρυθμίζεται η ορθή χρήση της πρότυπης γλώσσας
- ❑ διεξάγεται μέσω κανόνων, κλιτικών παραδειγμάτων, πτωτικών σχημάτων
- ❑ προκρίνει το γραπτό λόγο
- ❑ αξιολογεί τη γλωσσική επάρκεια των μαθητών ως προς την τυπική γνώση γλωσσικών αρχών και κανόνων

## Παραδείγματα

*Να σχηματίσετε τη γενική του ενικού των θηλυκών: η δύναμη, η επίσκεψη, η όρεξη κτλ.*

*Να σχηματίσετε τον παθητικό αόριστο των ρημάτων: ντύνομαι, βάφομαι κτλ.*

# Δομική προσέγγιση



- ❑ Εντατική άσκηση, συχνή επανάληψη προτύπων φράσεων και υποδειγματικών δομών
- ❑ Εστίαση ενδιαφέροντος στη διαδικασία πρόσληψης και παραγωγής **γραμματικά ορθών προτάσεων/δομών** χωρίς να συνυπολογίζεται το επικοινωνιακό, πολιτισμικό, βιωματικό φορτίο της γλώσσας
- ❑ Εστίαση της **αξιολόγησης** της γλωσσικής επάρκειας στη δυνατότητα μηχανικής εφαρμογής των αρχών του γλωσσικού συστήματος και της συγκρότησης δομημένων γραμματικών δομών (φωνητικών, μορφολογικών, συντακτικών)

## Παραδείγματα

**Γράφω** τις παρακάτω φράσεις στον **πληθυντικό** αριθμό:

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
<i><b>Η βροχερή μέρα</b></i>	<i><b>Οι βροχερές μέρες</b></i>
<i><b>Ο θεατής παρακολουθεί</b></i>	.....
<i><b>Η άγνωστη γυναίκα</b></i>	.....
<i><b>Η σακούλα σκίστηκε</b></i>	.....
<i><b>Ο καφετζής της παραλίας</b></i>	.....

# Επικοινωνιακή προσέγγιση



- Γλώσσα: ένα ευρύτατο φαινόμενο στο οποίο περιλαμβάνεται και η **περίσταση επικοινωνίας** (εξω-γλωσσικά δεδομένα και συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιείται το επικοινωνιακό γεγονός)
- Περίσταση επικοινωνίας:
  - **Οι συνομιλητές** (κοινωνικά χαρακτηριστικά, ηλικία, διαπροσωπικές σχέσεις)
  - **Το περιβάλλον** (φυσικός και κοινωνικός χώρος)
  - **Ο σκοπός (ή ο στόχος) της επικοινωνίας** (τυπικές ή άτυπες συναντήσεις)
  - **Το θέμα της επικοινωνίας** και η σχέση των συνομιλητών μ' αυτό
  - **Ο τρόπος της επικοινωνίας** και η μορφή του μηνύματος (προφορικό ή γραπτό, δια ζώσης, τηλεφώνου, Η/Υ, είδος γραπτού κειμένου)

## Παράδειγμα:

### *Προτάσεις για δραστηριότητες*

- Μάντεψε το ζώο : Περιγράψω ένα ζώο από τα ζώα που ζουν στο αγρόκτημα και ζητώ από τους συμμαθητές μου να βρουν ποιο είναι. Π.χ. Είναι μεγάλη και παχιά. Είναι ασπρόμαυρη. Τρώει χορτάρακι και κάνει γάλα. Τι είναι;

# Εναλλακτικές προτάσεις για τη διδασκαλία της γραμματικής στη Γ2 (Παπαδοπούλου κ.ά. 2010)



- Εστίαση στον τύπο (Long 1991, 1996, Sharwood Smith 1991, 2007)
- Διδασκαλία μέσω Επεξεργασίας (VanPatten 1996, 2004)

# Εστίαση στον τύπο (ΕΤ)



Η εστίαση στον τύπο προϋποθέτει μια **σύντομη** και **παράλληλη** εστίαση στον τύπο, τη σημασία και τη χρήση  $\Rightarrow$

δημιουργεί ευκαιρίες για τους μαθητές να προσέξουν γλωσσικά στοιχεία σε ένα περικείμενο με σημασία  $\Rightarrow$

η προσοχή οδηγείται από τη σημασία στη μορφή



# Πώς υλοποιείται η ΕΤ;



- ❑ Μέσω **ενισχυμένων εισερχομένων**: το υπό εστίαση φαινόμενο παρουσιάζεται με χρωματιστά και έντονα γράμματα
- ❑ **Ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες**
  - ❑ **Δικτόγλωσσο**: ανασύνθεση κειμένου
  - ❑ **Επεισόδια σχετικά με τη γλώσσα**

# Ενισχυμένα εισερχόμενα Παπαδοπούλου (2012)



*Η Λένα έχει μερικά στερεότυπα. Έχει μερικές απόψεις που δεν τις αλλάζει εύκολα. Διαβάστε τι πιστεύει η Λένα και πείτε αν συμφωνείτε, διαφωνείτε ή δεν έχετε άποψη:*

- Οι δικηγόρο**ι** είναι δυναμικ**οί**, πονηρο**ί** και φυσικά πλούσι**οι**. Έχουν πάντα μεγάλ**η** ιδέ**α** για τον εαυτό τους και δεν πρέπει να τους πιστεύεις ποτέ!

Συμφωνώ       Διαφωνώ  Δεν ξέρω

# Ενισχυμένα εισερχόμενα Παπαδοπούλου (2012)



## Τι ιδέα είχε ο Φίλιππος

Όταν ο Φίλιππος **έχασε** τα κλειδιά του, **πήρε** μια σκάλα και **ανέβηκε** στον πρώτο όροφο, αλλά σε λάθος μπαλκόνι.

Ξαφνικά **άνοιξε** η πόρτα και **βγήκε** έξω ο γείτονας, γιατί **νόμισε** ότι ήταν κάποιος κλέφτης. Ο Φίλιππος **τρόμαξε** και **κατάλαβε** ότι **έκανε** λάθος. **Ζήτησε** συγνώμη και **πέρασε** στο δικό του διαμέρισμα. **Προσπάθησε** πολύ, αλλά η πόρτα δεν **άνοιξε**.

Έτσι **ξάπλωσε** και τον **πήρε** ο ύπνος. Στις δύο τη νύχτα, όταν **γύρισαν** οι γονείς του, τον **βρήκαν** εκεί και τον **ξύπνησαν**.



*Ελληνικά με την παρέα μου, σ. 140*

# Ενισχυμένα εισερχόμενα Παπαδοπούλου (2012)



Εγώ φόρεσα παλτό και εσύ φόρεσες ζακέτα.

Αυτός φόρεσε καπέλο και αυτή φόρεσε σκούφο, ενώ αυτό φόρεσε γάντια.

Εμείς φορέσαμε μάλλινα και εσείς φορέσατε βαμβακερά.

Αυτοί φόρεσαν αθλητικά, αυτές φόρεσαν παγοπέδιλα και αυτά φόρεσαν σανδάλια.

*Γεια σας 4, σ. 86*

# Δικτόγλωσσο (dictogloss)



Την περασμένη Κυριακή ο **μικρός** μου αδερφός είχε γενέθλια. Ήρθαν **πολλοί** φίλοι του από το σχολείο. Ο κήπος μας ήταν **γεμάτος** παιδιά. Εκεί ήταν και ένας κλόουν με μια **πράσινη** τσάντα και δύο **κόκκινες** ομπρέλες. Είχε **μαύρα** μάτια, **κόκκινη** μύτη και **κόκκινο** στόμα. Τα μαλλιά του ήταν **πράσινα** και φορούσε ένα **κίτρινο** καπελάκι. Αυτός ο κλόουν μας είπε **αστείες** ιστορίες και χορέψαμε **καινούριους** χορούς που μας έμαθε. Περάσαμε πολύ ωραία!

## Πρακτική:

*Το κείμενο διαβάζεται δύο φορές στους μαθητές και στη συνέχεια οι μαθητές το ανασυνθέτουν γραπτά είτε ατομικά είτε καλύτερα σε ομάδες. Κατά τη διαδικασία της ανασύνθεσης οι μαθητές υποχρεώνονται να «διαπραγματευτούν» τη μορφή, εκτός βέβαια από τη σημασία του κειμένου.*

# Επεξεργασία εισερχομένων (Input Processing, VanPatten 2002)



Ο ρόλος των κατανοητών εισερχομένων είναι σημαντικός στην απόκτηση της Γ2.

Η απόκτηση της Γ2 προϋποθέτει τις ακόλουθες διαδικασίες:

- εισερχόμενα (input)
- προσλαμβάνοντα (intake)
- αναπτυσσόμενο σύστημα
- εξερχόμενα (output)



Διδασκαλία βασισμένη στην επεξεργασία (PI: Processing Instruction):

- Είδος διδασκαλίας της γραμματικής που βασίζεται στο μοντέλο της Επεξεργασίας των Εισερχομένων (IP: Input Processing) και στοχεύει στο να αλλάξουν οι σπουδαστές τον τρόπο με τον οποίο επεξεργάζονται τα εισερχόμενα.
- Κατά τη φάση της διδασκαλίας, οι σπουδαστές δεν παράγουν τον τύπο-στόχο.

# Διδασκαλία επεξεργασίας – τρία βασικά μέρη:

48



Στους μαθητές:

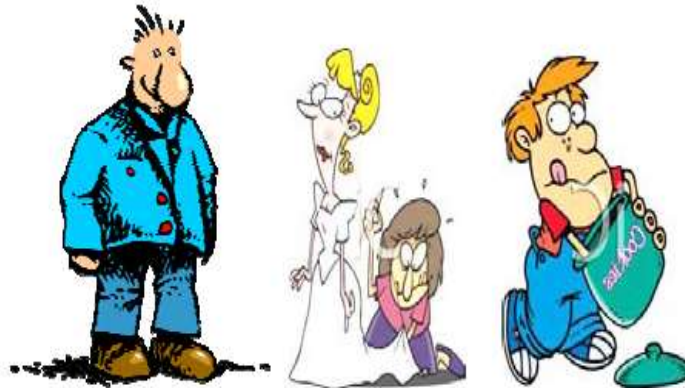
1. δίνονται πληροφορίες για μια γλωσσική δομή ή έναν γλωσσικό τύπο·
2. δίνονται πληροφορίες για μια συγκεκριμένη στρατηγική επεξεργασίας που μπορεί να επηρεάζει αρνητικά την επιλογή ενός τύπου κατά την προτασική κατανόηση
3. δίνεται ώθηση να επεξεργαστούν τον τύπο ή τη δομή με δομημένα εισερχόμενα έτσι κατασκευασμένα, ώστε η σημασία να εξαρτάται άμεσα από τον τύπο και τη δομή (δομημένα εισερχόμενα / structured input).



# Διδασκαλία μέσω επεξεργασίας Παπαδοπούλου κ.ά. (2008)



B.

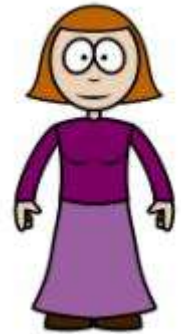


- Είναι μεγάλη.
- Είναι αδύνατο.
- Είναι άσχημος.

	άντρας	νύφη	παιδί	Συμφωνώ	Διαφωνώ	Δεν ξέρω
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						

# Διδασκαλία μέσω επεξεργασίας Παπαδοπούλου (2011)

50



- Τον σκέφτομαι συχνά αλλά σπανία του λρω τα μυστικά μου.
- Την καταλαβαίνω απόλυτα αν και είμαστε πολύ διαφορετικές.
- Τις θαυμάζω γιατί έχουν πολύ χιούμορ.
- Τους αγαπώ πολύ και τους φροντίζω όσο μπορώ.

# Ενδεικτική Βιβλιογραφία



Παπαδοπούλου Δ., Κ. Zmijanac & Ε. Αγαθοπούλου. 2010. «Απόκτηση της συμφωνίας ουσιαστικού-επιθέτου στην ελληνική ως Γ2: Συγκριτική μελέτη δύο διδακτικών παρεμβάσεων». *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 30. ΑΠΘ. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 487-502.

[http://www.enl.auth.gr/staff/agathopoulou/papa\\_ks\\_agatho\\_amgl30\\_draft.pdf](http://www.enl.auth.gr/staff/agathopoulou/papa_ks_agatho_amgl30_draft.pdf)

VanPatten B. (ed.). 2004. *Processing Instruction: Theory, Research and Commentary*. Mahwah, N. J., Erlbaum.

VanPatten B. 1996. *Input Processing and Grammar Instruction: Theory and Research*. Norwood, N. J., Ablex



## **2. Εργαστηριακό μέρος**

# Δραστηριότητες



1. Σας δίνονται 4 λεξιλογικές ασκήσεις από το εικονογραφημένο λεξικό *Λέξεις και Εικόνες* για τη θεματική, *Οι εποχές/ Ο καιρός*.  
*Προσπαθήστε:*

- να διαγνώσετε τις στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου που απαιτούνται για την κάθε άσκηση
- να προτείνετε τροποποίηση της άσκησης, έτσι ώστε να προϋποθέτει μία ή περισσότερες διαφορετικές στρατηγικές εκμάθησης λεξιλογίου



# Δραστηριότητα 1



## Γράφουμε την κατάλληλη λεζάντα



### 1. Βάζω τις φράσεις στη σωστή στήλη.

1. Τρυγούμε τα αμπέλια
2. Οργάνουμε τα χωράφια
3. Θεριζουμε το σιτάρι
4. Κλαδεύουμε τα δέντρα
5. Φυτεύουμε

Φθινόπωρο	Χειμώνας	Άνοιξη	Καλοκαίρι

### 3. Συμπληρώνω το δελτίο πρόγνωσης καιρού.

νεφώσεις, άστατος, βαθμούς, μετεωρολογική, ταραγμένη, Δελτίο, από, άνεμοι, ώρα, θερμοκρασία

Από την Εθνική ..... Υπηρεσία σήμερα Τρίτη και .....  
08:00 εκδόθηκε το ακόλουθο ..... Πρόγνωσης Καιρού για την Αττική: Για  
σήμερα Τρίτη, προβλέπεται ..... καιρός με αρκετές .....  
κυρίως στα δυτικά. Οι ..... θα πνέουν ασθενείς έως μέτριοι και η θάλασσα θα  
είναι ..... Η ..... στην Αθήνα θα κυμανθεί  
..... επτά μέχρι δώδεκα ..... Κελσίου.

### 4. Περιγράφω πώς είναι ο καιρός στη χώρα μου

την άνοιξη .....

.....

το καλοκαίρι .....

.....

το φθινόπωρο .....

.....

το χειμώνα .....

.....

# Δραστηριότητα 2



Διαβάζετε το επόμενο κείμενο από το βιβλίο *Μαργαρίτα 4* και προσπαθείτε να το αξιοποιήσετε για τη διδασκαλία ενός γραμματικού φαινομένου. Ανάλογα με την προσέγγιση την οποία θα ακολουθήσετε, προτείνετε μία δραστηριότητα εξάσκησης στο γραμματικό φαινόμενο και αιτιολογείτε την επιλογή σας.

# Δραστηριότητα 2

## Βιβλίο Μαργαρίτα 4

### Ενότητα Στα μαγαζιά, ΕΔΙΑΜΜΕ



#### Το κατάστημα με τα ρούχα

**Πέτρος:** Για δεσ αυτό το μπλουζάκι. Ωραίο δεν είναι;

**Μαρίνα:** Μπλε μπλουζάκι με την χελώνα καρέτα! Πολύ καλό! Θα το αγοράσεις;

**Πέτρος:** Όχι, τώρα.

**Μαρίνα:** Κοίτα, Πέτρο, ένα ωραίο κίτρινο καπέλο!

**Πέτρος:** Ε, καλό είναι.

**Μαρίνα:** Έλα, πες, μου πάει;

**Πέτρος:** Σου πάει. Αλλά αυτό εδώ το μπλε μου αρέσει πιο πολύ.

**Μαρίνα:** Αχ, δεν μου κάνει.

Είναι πιο μικρό από το κίτρινο.

**Πέτρος:** Δες αυτό το μπλε με το κίτρινο αστεράκι. Είναι το πιο ωραίο!

**Μαρίνα:** Και το πιο φτηνό!

**Πέτρος:** Η μπλούζα είναι πολύ ακριβή.

**Μαρίνα:** Ναι. Είναι πιο ακριβή από το παντελόνι.

**Πέτρος:** Το καπέλο είναι το πιο φτηνό!

**Μαρίνα:** Τα παπούτσια είναι πιο φτηνά από το παντελόνι.

**Πέτρος:** Το παλτό είναι το πιο ακριβό από όλα.

